

การคุ้มครองแรงงานเด็ก : ศึกษากรณีการทำสัญญาจ้างแรงงานเด็ก (Child Labour Protection : A Case Study on Contract of Employment)

สहनันท์ เวชไพศาลศิลป์ *
ดร. ญาดา กาศยปนนท์ **

บทคัดย่อ

ปัจจุบันประเทศไทยได้บัญญัติการคุ้มครองแรงงานเด็กไว้ในกฎหมายคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๕๑ หมวด ๔ การใช้แรงงานเด็ก ตั้งแต่มาตรา ๔๔ ถึง มาตรา ๕๒ และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓ เอกเทศสัญญา ลักษณะ ๖ สัญญาจ้างแรงงาน ตั้งแต่มาตรา ๕๗๕ ถึง มาตรา ๕๘๖ เป็นต้น แต่เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวนั้นยังมีความบกพร่องของตัวบทกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานเด็กที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะความเป็นจริงตามสภาพการณ์ในปัจจุบัน

การคุ้มครองการใช้แรงงานเด็กตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๕๑ เปรียบเทียบกับมาตรฐานองค์การแรงงานระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศนั้นบางส่วนมีความสอดคล้องกับมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศแต่ก็ยังมีบางส่วนที่ยังไม่สอดคล้องกับมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อหามาตรฐานคุ้มครองแรงงานเด็กที่เหมาะสมและจะนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายคุ้มครองแรงงานเด็กของประเทศไทย พร้อมเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการแก้ไขปัญหาของการใช้แรงงานเด็ก เพื่อหามาตรการแก้ไขหรือเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายแรงงานเด็กให้มีประสิทธิภาพสำหรับประเทศไทยในอนาคต

คำสำคัญ : แรงงานเด็ก สัญญาจ้างแรงงาน

Abstract

At present, Thailand has provided the child labor protection in Section ๔: Child Labor Protection of Labor Protection Act B.E. ๒๕๕๑ and in Section ๔๔ to Section ๕๒ of Civil and Commercial Code, Book ๓, Specific Contract, Type ๖: Employment

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

**ที่ปรึกษานิติกร

Contract from Section ๕๗๕ to Section ๕๗๖. However, due to ineffective enforcement of the child labor protection which is not consistent with the status quo.

According to the result of the study, it has been found that, compared with the international labor standards of ILO, the enforcement of child labor protection according to Labor Protection Act B.E. ๒๕๔๑ is partly consistent to the international standards, while part of it is not consistent to the international standards and international laws. In order to find appropriate measures to protect child workers and to be a development approach for child labor protection law in Thailand and to suggest an appropriate approach for solving child labor problems and measures or additional provisions to be added in the child labor protection effectively in Thailand in the future

Keywords : child labor, Contract of Employment

๑. บทนำ

สำหรับประเทศไทยก็มีการใช้แรงงานเด็กมาเป็นเวลานานแล้วแต่ในอดีตยังไม่มีปัญหาการใช้แรงงานเด็กมากเหมือนในปัจจุบันเนื่องจากสมัยก่อนส่วนใหญ่เป็นการทำงานในภาคเกษตรกรรม ลักษณะงานเป็นไปตามความสามารถของเด็กโดยอยู่ในความดูแลของคนในครอบครัวเว้นแต่ในกรณีที่เด็กถูกขายไปเป็นทาสในสมัยที่ยังมีการใช้แรงงานทาส จนกระทั่งถึงยุคอุตสาหกรรมได้เข้ามามีอิทธิพลในประเทศไทย โดยเฉพาะความยากจนเป็นเหตุผลที่สำคัญในการผลักดันให้เด็กต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ก่อนวัยอันสมควรจนก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบจากการใช้แรงงานเด็กตามมามากมายหลายรูปแบบ เช่น ปัญหาการทำงานของแรงงานเด็กที่ถูกนายจ้างเอารัดเอาเปรียบอย่างไม่เป็นธรรมหลายประการ เป็นต้น

ปัจจุบันประเทศไทยได้บัญญัติการคุ้มครองแรงงานเด็กไว้ในกฎหมายคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ หมวด ๔ การใช้แรงงานเด็ก ตั้งแต่มาตรา ๔๔ ถึง มาตรา ๕๒ และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓ เอกเทศสัญญา ลักษณะ ๖ สัญญาจ้างแรงงาน ตั้งแต่มาตรา ๕๗๕ ถึงมาตรา ๕๗๖ เป็นต้น แต่เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวนั้นยังมีความบกพร่องของตัวบทกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานเด็กที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะความเป็นจริงตามสภาพการณ์ในปัจจุบัน เพื่อให้การคุ้มครองการใช้แรงงานเด็กเป็นไปอย่างเหมาะสมไม่ก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบตามมา จึงต้องมีมาตรการทางกฎหมายเข้ามาคุ้มครองการใช้แรงงานเด็กที่มีลักษณะพิเศษขึ้น และมาตรการต่างๆ ที่ใช้ในการคุ้มครองแรงงานเด็กที่สำคัญนั้นมีหลายประการ เช่น

๑) การกำหนดเพื่อคุ้มครองเกี่ยวกับสัญญาจ้างแรงงานของลูกจ้างเด็ก กล่าวคือ ประเทศไทยยังไม่มีกำหนดในกฎหมายให้การทำสัญญาจ้างแรงงานเด็กต้องทำเป็นหนังสือ รวมทั้งไม่มีการกำหนดรายละเอียดในสัญญาสำหรับลูกจ้างเด็กเป็นการเฉพาะ ซึ่งอาจทำให้ลูกจ้างเด็กถูกนายจ้างเอารัดเอาเปรียบได้โดยง่ายเพราะเมื่อไม่มีการกำหนดให้มีหลักฐานการจ้างลูกจ้างที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือทำเป็นหนังสือ

๒) ประเภทของงานอันตรายที่ห้ามมิให้แรงงานเด็กทำงาน^๑ ยังมีความบกพร่องในการบังคับใช้ เนื่องจากยังไม่สามารถให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กในงานที่มีลักษณะเป็นอันตรายได้ทุกกรณี

๓) การกำหนดอายุขั้นต่ำสำหรับการใช้แรงงานเด็กในงานอันตราย (Minimum Age and Hazardous Child Labour) กล่าวคือ ลูกจ้างที่มีอายุมากกว่า ๑๕ ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน ๑๘ ปีบริบูรณ์ ได้รับการพิจารณาว่าเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางและความเสี่ยง เป็นผลให้แรงงานเด็กไม่ควรเกี่ยวข้องกับงานอันตราย โดยการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization/ILO) และกฎหมายของต่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองแรงงานเด็ก เป็นต้น เนื่องจากกฎหมายต่างประเทศเหล่านี้มีการให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กที่ครอบคลุมรอบด้าน และทันสมัยกว่ากฎหมายของประเทศไทยในประเด็นปัญหาการศึกษา

ดังนั้น โดยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อดี-ข้อเสีย ตลอดจนผลกระทบในการให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๕๑ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานเด็กของไทยว่าเป็นไปตามมาตรฐานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization/ ILO)หรือไม่ และวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายคุ้มครองแรงงานเด็กของต่างประเทศ เพื่อหามาตรฐานคุ้มครองแรงงานเด็กที่เหมาะสมและจะนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายคุ้มครองแรงงานเด็กของประเทศไทย พร้อมเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการแก้ไขปัญหาของการใช้แรงงานเด็ก เพื่อหามาตรการแก้ไขหรือเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายแรงงานเด็กให้มีประสิทธิภาพสำหรับประเทศไทยในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาประวัติ ความหมาย แนวคิด ทฤษฎี วิชาการในการใช้แรงงานเด็กที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กตามกฎหมายไทยและกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิเด็กและมาตรฐานองค์การแรงงานระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อค้นหามาตรการที่เหมาะสมมาใช้เป็นแนวทางในการออกกฎหมายหรือปรับปรุง แก้ไขกฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กของประเทศไทยต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมตามมาตรฐานสากล

วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) กล่าวคือ เป็นการศึกษา ค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย เอกสารประกอบการสอน เอกสารประกอบการสัมมนา และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.๒๕๕๑ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๓ ลักษณะ ๖ สัญญาจ้างแรงงาน บทบัญญัติของกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศกระทรวงแรงงาน ข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

^๑กฎกระทรวงแรงงาน ฉบับที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๕๑ ข้อ ๒.

ปัญหาของงานวิจัย

วิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหาการให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กตามกฎหมายไทยกับอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ เพื่อหามาตรการและเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กและเพื่อรองรับการเปิดเขตเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอาเซียนในปี พ.ศ.๒๕๕๕ ซึ่งจะมีการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศต่อไปในอนาคต

๒. แนวคิดการให้ความคุ้มครองการใช้แรงงานเด็กตามมาตรฐานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศมีดังต่อไปนี้

๒.๑) แนวคิดการคุ้มครองการใช้แรงงานเด็กในลักษณะงานทั่วไป

๑) อนุสัญญาฉบับที่ ๑๓๘ ว่าด้วยอายุขั้นต่ำที่ยอมให้จ้างแรงงานเด็กปี ค.ศ. ๑๙๗๓ (Convention Conceding Minimum Age for Admission to Employment) สำคัญคือกำหนดห้ามจ้างเด็กซึ่งอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี หรือยังอยู่ในการศึกษาภาคบังคับทำงานทุกประเภท โดยมีเงื่อนไขยกเว้นสำหรับประเทศซึ่งมีเศรษฐกิจและการจัดระบบการศึกษายังพัฒนาไม่เพียงพอ ในขั้นแรกอาจกำหนดอายุขั้นต่ำเป็น ๑๔ ปี ได้ โดยต้องปรึกษาหารือกับองค์การของนายจ้างกับลูกจ้างก่อน ทั้งนี้เพื่อพยายามยกระดับมาตรฐานอายุขั้นต่ำสำหรับงานทุกประเภทว่าจะต้องไม่ต่ำกว่า ๑๕ ปี โดยมีความมุ่งหมายสูงสุดให้มีการยกเลิกการใช้แรงงานเด็กทุกรูปแบบและเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกขององค์การแรงงานระหว่างประเทศยกระดับอายุขั้นต่ำของแรงงานเด็กให้สูงขึ้น นอกจากนี้ในมาตรา ๓ ยังได้กำหนดห้ามจ้างเด็กและเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ในงานชนิดใดชนิดหนึ่งซึ่งโดยลักษณะหรือสภาพแวดล้อมน่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ความปลอดภัย หรือศีลธรรม

๒) ข้อเสนอฉบับที่ ๑๔๖ ว่าด้วยอายุขั้นต่ำที่ยอมให้จ้างแรงงานเด็กปี ค.ศ. ๑๙๗๓ (Recommendation Conceding Minimum Age for Admission to Employment) สำคัญคือข้อเสนอฉบับนี้ออกมาเพื่อเสริมและเป็นแนวทางในการยกมาตรฐานอายุขั้นต่ำของแรงงานเด็กให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในทางปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญต่อการวางแผน เพื่อสนองความต้องการของเด็กและเยาวชนในโครงการและนโยบายการพัฒนาประเทศ และให้ความสำคัญต่อการขยายมาตรการที่เกี่ยวข้องกับประเทศต่างๆ ให้กว้างขึ้น โดยมุ่งกำหนดอายุขั้นต่ำให้อยู่ในระดับเดียวกันสำหรับกิจการทางเศรษฐกิจทุกสาขา ประเทศสมาชิกต้องถือเป้าหมายสำคัญเพื่อยกระดับอายุขั้นต่ำให้ถึง ๑๖ ปี สำหรับงานทุกประเภท ประเทศใดที่ยังกำหนดไว้ต่ำกว่า ๑๕ ปี ก็ต้องมีการเร่งยกระดับอายุให้ถึง ๑๕ ปี โดยเร็ว และสำหรับงานประเภทที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ความปลอดภัย หรือศีลธรรมของเด็ก จะต้องเร่งยกระดับอายุขั้นต่ำให้ถึง ๑๘ ปี นอกจากนี้ยังได้เสนอแนวทางในการกำหนดเงื่อนไขการว่าจ้างเข้าทำงานและแนวทางในการบังคับใช้มาตรการต่างๆ ด้วย

๒.๒) การคุ้มครองการใช้แรงงานเด็กในลักษณะงานอันตราย

๑) อนุสัญญาฉบับที่ ๑๓๖ ว่าด้วยการป้องกันอันตรายอันเกิดจากพิษของเบนซิน

ปี ค.ศ. ๑๙๗๑ (Convention Conceding Protection against Hazards of Poisoning Arising from Benzene) สำระสำคัญคือ ห้ามจ้างเด็กและเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำงานที่ใกล้ชิดกับสารเบนซิน เว้นแต่เป็นการฝึกหัดงานซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำแนะนำและภาวะบรรจุกเบนซินจะต้องระบุชื่อไว้พร้อมกับเครื่องหมายแสดงอันตรายไว้อย่างชัดเจน

๓. การให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กตามอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ

๑) เรื่องการกำหนดอายุขั้นต่ำสำหรับงานทั่วไป ตามอนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศนั้น อนุสัญญานับแต่ได้กำหนดอายุขั้นต่ำในการทำงานทั่วไปสำหรับเด็กไว้ที่ ๑๕ ปี ต่อมาจึงได้มีการแก้ไขกำหนดให้ลักษณะงานบางประเภทมีอายุขั้นต่ำ ๑๕ ปี โดยเฉพาะงานที่เป็นอันตรายสำหรับเด็กและเยาวชน อาทิเช่น อนุสัญญานับที่ ๕ ว่าด้วยอายุขั้นต่ำในงานอุตสาหกรรม ค.ศ. ๑๙๑๙ ได้กำหนดอายุขั้นต่ำการใช้แรงงานเด็กไว้ ๑๕ ปี โดยมีข้อยกเว้นว่าหากเป็นสถานประกอบการของสมาชิกในครอบครัวเดียวกันกับเด็ก แต่ต่อมาได้มีอนุสัญญานับที่ ๕๙ ว่าด้วยอายุขั้นต่ำในงานอุตสาหกรรม ค.ศ. ๑๙๓๗ ออกมาขมมาตรฐานอายุขั้นต่ำในการใช้แรงงานเด็กในงานอุตสาหกรรมเป็น ๑๕ ปี และยังขยายคำจำกัดความของสถานประกอบการอุตสาหกรรมให้รวมถึงการระเบิดหิน อุตสาหกรรมการผลิต การก่อสร้างและการขนส่ง ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๗๓ ได้มีอนุสัญญานับใหม่คืออนุสัญญานับที่ ๑๓๘ ว่าด้วยอายุขั้นต่ำที่อนุญาตให้จ้างงานได้ ค.ศ. ๑๙๘๗ ได้กำหนดอายุขั้นต่ำของการใช้แรงงานเด็กในลักษณะงานทั่วไปทุกประเภทไว้ต้องมีอายุขั้นต่ำ ๑๕ ปี ถือเป็นกรรวบรวมข้อกำหนดเกี่ยวกับอายุขั้นต่ำจากอนุสัญญาต่างๆ ทั้งนี้ มีข้อยกเว้นสำหรับงานเบา (Work Light) ที่กำหนดอายุขั้นต่ำไว้ที่ ๑๓-๑๔ ปีแต่ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขเพิ่มเติมที่กำหนดไว้

การกำหนดอายุขั้นต่ำสำหรับงานอันตราย ประเภทของงานอันตรายสำหรับแรงงานเด็กตามอนุสัญญานับที่ ๗ ว่าด้วยอายุขั้นต่ำในการทำงานในกิจกรรมทางทะเล ค.ศ. ๑๙๒๐ และอนุสัญญานับที่ ๕๘ ว่าด้วยอายุขั้นต่ำในการทำงานในงานทางทะเล ค.ศ. ๑๙๖๖ โดยห้ามมิให้จ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๕ ปีทำงานทางทะเล อนุสัญญานับที่ ๑๓ ว่าด้วยอายุขั้นต่ำในงานที่ใช้สารตะกั่วในงานทาสี ค.ศ. ๑๙๒๑ ห้ามมิให้จ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำงานเกี่ยวกับการใช้สารตะกั่วในงานทาสี อนุสัญญานับที่ ๑๒๓ ว่าด้วยอายุขั้นต่ำสำหรับการทำงานในเหมืองแร่ ค.ศ. ๑๙๖๕ ห้ามมิให้จ้างเด็กอายุต่ำกว่า ๑๖ ปี ทำงานในเหมืองใต้ดิน อนุสัญญานับที่ ๑๓๖ ว่าด้วยการป้องกันอันตรายอันเกิดจากพิษของเบนซิน ค.ศ. ๑๙๗๑ ห้ามมิให้จ้างสตรีและเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำงานเกี่ยวโยงหรือใกล้ชิดกับผลิตภัณฑ์ซึ่งมีสารเบนซินผสมอยู่ และนับที่ ๑๘๒ ว่าด้วยการจัดรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก ค.ศ. ๑๙๕๕

จากการศึกษาพบว่า การกำหนดอายุขั้นต่ำที่อนุญาตให้แรงงานเด็กทำงานที่มีลักษณะอันตรายตามอนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศนั้นคือ ๑๕ ปี ข้อยกเว้นสำหรับงานเบา (Work Light) ที่กำหนดอายุขั้นต่ำไว้ที่ ๑๓-๑๔ ปี แต่ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขเพิ่มเติมที่กำหนดไว้

๒) สำหรับประเภทงานอันตรายประเภทของงานอันตรายนี้้องค์การแรงงานระหว่างประเทศ อนุสัญญานับที่ ๑๓๖ ว่าด้วยการทำงานใกล้ชิดกับสารเบนซิน และห้ามมิให้นายจ้างจ้างเด็กทำงานใน

ลักษณะที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เป็นอนุสัญญาที่มุ่งให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กเพื่อไม่ให้แรงงานเด็กต้องได้รับอันตรายจากสารเบนซินเนื่องจากสารเบนซินมีอันตรายโดยตรงต่อระบบทางเดินหายใจและสุขภาพของแรงงานเด็ก ตลอดจนงานในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงซึ่งงานในลักษณะนี้จะต้องมีการสัมผัสหรือได้รับไอระเหยจากสารเบนซินหรือน้ำมันต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาที่ทำงาน

๓) สำหรับการทำสัญญาจ้างแรงงานเด็กเป็นหนังสือนั้นองค์การแรงงานระหว่างประเทศไม่ได้กำหนดไว้ในข้อแนะนำหรืออนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศฉบับใด เนื่องจากหลักการพื้นฐานของการเกิดสัญญาอยู่ภายใต้หลักเสรีภาพในการทำสัญญาและหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา ซึ่งถือเป็นหลักการสากลที่ทุกประเทศให้การยอมรับและปฏิบัติตาม แต่หากองค์การแรงงานระหว่างประเทศกำหนดกรณีการทำสัญญาจ้างแรงงานเด็กต้องทำเป็นหนังสือยังจะเป็นการเพิ่มความคุ้มครองให้กับแรงงานเด็กดังเจตนารมณ์ของการกำหนดข้อแนะนำหรืออนุสัญญาที่องค์การแรงงานระหว่างประเทศกำหนดขึ้นเพื่อมุ่งให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กเป็นการเฉพาะยิ่ง

การให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กตามกฎหมายต่างประเทศ

๑) การกำหนดอายุขั้นต่ำสำหรับงานทั่วไปและงานอันตรายการกำหนดอายุขั้นต่ำในการคุ้มครองแรงงานเด็กของต่างประเทศยังถือว่าประเทศไทยมีพัฒนาการด้านการให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กเรื่องเกณฑ์อายุขั้นต่ำที่ดีกว่า แต่การให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กเรื่องอายุขั้นต่ำนั้นของต่างประเทศ เช่น ประเทศมาเลเซียที่ได้กำหนดอายุขั้นต่ำของแรงงานเด็ก และแรงงานเยาว์ โดยเฉพาะ และยังมีบางประเทศที่กำหนดอายุขั้นต่ำของแรงงานเด็กต่ำกว่าที่ประเทศไทยกำหนดไว้ เช่น ประเทศสิงคโปร์ประเทศบรูไน ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศมาเลเซีย และประเทศอินเดีย สำหรับประเทศที่กำหนดอายุขั้นต่ำของแรงงานทั่วไปไว้ที่ ๑๕ ปี เช่น ประเทศเวียดนาม ประเทศลาว ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศกัมพูชา และประเทศญี่ปุ่น

๒) ประเภทของงานอันตรายสำหรับแรงงานเด็กตามกฎหมายต่างประเทศกำหนดนั้นไม่ได้กำหนดห้ามแรงงานเด็กที่ต้องทำงานใกล้ชิดกับสารเบนซินเป็นงานที่มีลักษณะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของแรงงานเด็ก โดยส่วนมากกำหนดห้ามทำงานที่ไม่ปลอดภัยอันอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย เมื่อพิจารณาแล้วการที่อนุญาติให้แรงงานเด็กทำงานใกล้สารเบนซินนั้นย่อมเป็นงานที่อันตรายต่อสุขภาพของแรงงานเด็กตามที่องค์การแรงงานระหว่างประเทศได้กำหนดไว้ในอนุสัญญาฉบับที่ ๑๓๖ เพื่อมุ่งคุ้มครองคนที่ทำงานใกล้ชิดกับสารเบนซินหรือผลิตภัณฑ์ที่บรรจุสารเบนซิน โดยกำหนดห้ามมิให้นายจ้างจ้างเด็กที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำงานใกล้ชิดกับสารเบนซินหรือผลิตภัณฑ์ที่บรรจุสารเบนซิน ซึ่งอนุสัญญาฉบับที่ ๑๓๖ นี้ยังไม่ได้ให้สัตยาบัน ซึ่งการกำหนดประเภทของงานอันตรายสำหรับเด็กตามกฎหมายต่างประเทศพบว่า ลักษณะงานที่แต่ละประเทศกำหนดห้ามมิให้แรงงานเด็กทำจะเป็นงานที่มีลักษณะอันตราย ซึ่งมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือ ประเภทงานที่ต้องใช้ประสพการณ์ในการทำงาน เช่น งานที่เกี่ยวกับการสันสะเทือนเป็นประจำงานในยานพาหนะ งานที่ต้องทำในเรือ เป็นต้น ประเภทงานที่ต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญอย่างยิ่ง เช่น งานที่เกี่ยวกับการประกอบผลิตภัณฑ์เคมี วัตถุระเบิด สารกัมมันตภาพรังสี วัตถุไวไฟ สารพิษต่างๆ เป็นต้น และประเภทงานที่ใช้กำลังแรงกายในการทำงาน เช่น การขุดดำแร่ทุกประเภท งานที่ต้องทำได้น้ำ

ได้ดิน ในอากาศ รวมถึงการทำงานเกี่ยวกับการทำความสะอาดหยอดน้ำมัน ตรวจสอบหรือซ่อมส่วนที่เป็นอันตรายของเครื่องจักร เครื่องยนต์ขณะที่เครื่องจักรหรือเครื่องยนต์กำลังทำงานติดตั้งหรือเคลื่อนย้ายอุปกรณ์ในเครื่องจักรหรือเครื่องยนต์ขณะที่เครื่องจักรหรือเครื่องยนต์นั้นกำลังทำงาน เดินเครื่องปั่นจั่นด้วยกำลังตนเอง งานอันตรายอื่นๆ ที่กำหนดไว้ งานขนของหนักที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นต้น

๓) ชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานเด็กสำหรับการคุ้มครองแรงงานเด็กตามกฎหมายต่างประเทศนั้นมีการกำหนดเวลาสำหรับแรงงานเด็กไว้โดยเฉพาะ เช่น สำหรับประเทศเวียดนามกำหนดให้ชั่วโมงทำงานของแรงงานเด็กไม่เกินวันละ ๗ ชั่วโมง ประเทศลาวกำหนดไว้ไม่เกิน ๖ ชั่วโมงต่อวัน สำหรับประเทศอินเดียห้ามไม่ให้แรงงานเด็กทำงานเกิน ๖ ชั่วโมงครึ่งใน ๑ วัน ประเทศอินโดนีเซียกำหนดให้ชั่วโมงทำงานของแรงงานเด็กไม่เกินวันละ ๗ ชั่วโมงต่อวัน ประเทศมาเลเซียกำหนดให้ชั่วโมงทำงานของแรงงานเด็กไม่เกินวันละสำหรับแรงงานเด็ก ๖ ชั่วโมงต่อวันและกำหนดให้ชั่วโมงทำงานของแรงงานเด็กไม่เกินวันละ สำหรับแรงงานผู้เยาว์ ๗ ชั่วโมงต่อวันประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้ชั่วโมงทำงานของแรงงานเด็กไม่เกินวันละ ๗ ชั่วโมงต่อวัน เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า กฎหมายต่างประเทศในเรื่องการกำหนดชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานเด็กนั้นมีการบัญญัติให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งจะทำให้แรงงานเด็กเหล่านั้นได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายได้ทำงานที่มีความเหมาะสมตามวัย มีเวลาพักผ่อนที่ชัดเจน ทำให้แรงงานเด็กรู้สึกถึงคุณค่าในตัวเองจากการทำงานที่ไม่ต้องตรากตรำมากเกินไป เมื่อแรงงานเด็กเจริญเติบโตเป็นแรงงานผู้ใหญ่ก็จะกลายเป็นแรงงานที่มีคุณภาพมีความสามารถสูงในการทำงานอันเป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่งและประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

๔) การทำสัญญาจ้างแรงงานเป็นหนังสือกับแรงงานเด็กนั้นประเทศจีนได้การบัญญัติให้ต้องมี การจัดทำสัญญาจ้างลายลักษณ์อักษร(หนังสือ) โดยการจ้างแรงงานจะต้องทำเป็นหนังสือและการจัดทำหรือแก้ไขสัญญาจ้างแรงงานจะต้องเป็นไปตามหลักการของความเท่าเทียม ความสมัครใจ โดยมีการปรึกษาหารือและจะต้องไม่ขัดกับหลักกฎหมายที่บัญญัติไว้ ทั้งนี้ ส่วนรายละเอียดในสัญญาจ้างแรงงาน ดังต่อไปนี้

- ๑) การจ่ายค่าจ้าง
- ๒) ชั่วโมงการทำงาน
- ๓) การพักผ่อน
- ๔) วันหยุด
- ๕) ความปลอดภัยในการทำงาน/สุขภาพ
- ๖) ประกันสังคมหรือสวัสดิการสังคม

โดยแบบของสัญญาจ้างแรงงานต้องได้รับการตรวจสอบจากสหภาพแรงงาน องค์กรนายจ้าง เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง จึงจะสามารถนำไปใช้บังคับได้ เพื่อป้องกันปัญหาการตีความหากเกิดข้อพิพาท

ด้านแรงงานในภายหลัง แต่กฎหมายของประเทศจีนกำหนดให้สัญญาจ้างแรงงานต้องจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรนี้ใช้บังคับกับลูกจ้างทุกคนทั่วไปประเทศเพื่อลดปัญหาด้านแรงงานอย่างหนึ่งเนื่องจากประเทศจีนเป็นประเทศที่มีกำลังแรงงานเป็นจำนวนมาก

๔. การให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กตามกฎหมายไทย

๑) การกำหนดอายุขั้นต่ำสำหรับงานทั่วไป กรณีที่นายจ้างต้องการจ้างเด็กเข้าทำงานเป็นลูกจ้าง เด็กนั้นจะต้องอายุตั้งแต่ ๑๕ ปี บริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งลูกจ้างเด็กตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน ก็หมายถึงลูกจ้างซึ่งมีอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีบริบูรณ์ขึ้นไป แต่ยังไม่ครบ ๑๕ ปี หรืออายุต่ำกว่า ๑๕ ปี กฎหมายไม่ต้องการให้นายจ้างเอาเปรียบกดขี่แรงงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกจ้างเด็ก จึงได้กำหนดให้นายจ้างมีหน้าที่เป็นพิเศษเกี่ยวกับการจ้างลูกจ้างเด็ก เพื่อให้พนักงานตรวจแรงงานได้รับรู้เกี่ยวกับการจ้างแรงงานเด็ก สภาพการจ้างแรงงานเด็ก และเพื่อคุ้มครองเด็กเมื่อมีความสิ้นสุดของสัญญาจ้างแรงงาน กรณีจ้างเด็กเข้าทำงาน ซึ่งหน้าที่พิเศษดังกล่าวของนายจ้างมี ๓ ประการ ดังต่อไปนี้

(๑) การแจ้งการจ้างเด็กนายจ้างต้องแจ้งการจ้างลูกจ้างเด็กต่อพนักงานตรวจแรงงาน ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่เด็กเข้าทำงาน

(๒) การจัดทำบันทึกสภาพการจ้างกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมนายจ้างต้องจัดทำบันทึกสภาพการจ้างกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเก็บไว้ ณ สถานที่ประกอบกิจการหรือสำนักงานของนายจ้าง เพื่อพร้อมที่จะให้พนักงานตรวจแรงงานตรวจได้ในเวลาทำการ

(๓) การแจ้งการสิ้นสุดการจ้างลูกจ้างเด็กนายจ้างต้องเข้าแจ้งการสิ้นสุดการจ้างลูกจ้างเด็กต่อพนักงานตรวจแรงงานภายใน ๗ วันนับแต่วันที่เด็กออกจากงาน

๒) ประเภทของงานอันตรายสำหรับแรงงานเด็กกฎหมายห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างเด็กทำงานที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือร่างกายของเด็กอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(๑) งานหลอม เป่า หล่อ หรือรีดโลหะ

(๒) งานปี้มโลหะ

(๓) งานเกี่ยวกับความร้อน ความเย็น ความสั่นสะเทือน เสียง และแสงที่มีระดับแตกต่างจากปกติ อันอาจเป็นอันตราย ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๔) งานเกี่ยวกับสารเคมีที่เป็นอันตรายตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๕) งานเกี่ยวกับจุลชีวันเป็นพิษซึ่งอาจเป็นเชื้อไวรัส แบคทีเรีย รา หรือเชื้ออื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๖) งานเกี่ยวกับวัตถุมีพิษ วัตถุระเบิด หรือวัตถุไวไฟ เว้นแต่งานในสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๗) งานขับหรือบังคับรถยกหรือปั้นจั่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(๘) งานใช้เลื่อยเดินด้วยพลังไฟฟ้าหรือเครื่องยนต์

- (๕) งานที่ต้องทำใต้ดิน ใต้น้ำ ในถ้ำ อุโมงค์หรือปล่องในภูเขา
- (๑๐) งานเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสีตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (๑๑) งานทำความสะอาดเครื่องจักรหรือเครื่องยนต์ขณะที่เครื่องจักรหรือเครื่องยนต์กำลังทำงาน
- (๑๒) งานที่ต้องทำบนนั่งร้านที่สูงกว่าพื้นดินตั้งแต่ ๑๐ เมตรขึ้นไป
- (๑๓) งานอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (ยังไม่มีการกำหนดงานอื่นเพิ่มเติม)

๓) ชั่วโมงการทำงานสำหรับแรงงานเด็กกฎหมายคุ้มครองแรงงานไทยไม่ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองแรงงานเด็กไว้เป็นกรณีพิเศษไว้แต่กำหนดให้นายจ้างต้องจัดให้ลูกจ้างเด็กมีเวลาพักระหว่างการทำงานไม่น้อยกว่าวันละ ๑ ชั่วโมงติดต่อกัน หลังจากที่ถูกจ้างเด็กทำงานมาแล้วไม่เกิน ๔ ชั่วโมง โดยเวลาพักที่นายจ้างกำหนดให้นั้นต้องอยู่ในระหว่าง ๔ ชั่วโมงนั้นด้วย

(๑) การทำงานยามวิกาล วัยเด็กเป็นวัยที่ร่างกายกำลังพัฒนาเจริญเติบโต ร่างกายของเด็กจึงมีความต้องการพักผ่อนนอนหลับให้มากเพียงพอโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลากลางคืน กฎหมายจึงห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างเด็กทำงานในช่วงระหว่างเวลา ๒๒.๐๐ น. ถึง ๐๖.๐๐ น. เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย และการให้ลูกจ้างเด็กซึ่งเป็นผู้แสดงภาพยนตร์ ละคร หรือการแสดงอย่างอื่นที่คล้ายคลึงกันทำงานในช่วงระหว่างเวลาดังกล่าว นายจ้างก็ต้องจัดให้ลูกจ้างเด็กนั้นได้พักผ่อนตามสมควรด้วย (มาตรา ๔๗)^๒

(๒) การห้ามใช้แรงงานเด็กทำงานล่วงเวลาและทำงานในวันหยุด ด้วยเหตุผลเช่นเดียวกับกรณีที่กฎหมายกำหนดคุ้มครองเกี่ยวกับการทำงานยามวิกาล กฎหมายจึงได้กฎหมายห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างเด็กทำงานล่วงเวลา หรือทำงานในวันหยุดด้วย

๓) การทำสัญญาจ้างแรงงานเป็นหนังสือกับแรงงานเด็กนั้นประเทศไทยไม่ได้บังคับให้การทำสัญญาจ้างแรงงานเป็นหนังสือ ผู้เขียนจึงเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องนำหลักการทำสัญญาจ้างแรงงานเป็นหนังสือมาบังคับใช้กับลูกจ้างเด็ก เพื่อลูกจ้างเด็กจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายมากยิ่งขึ้นเพราะลูกจ้างเด็กเหล่านี้คือกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศไทยในอนาคตและเนื่องจากลูกจ้างเด็กยังมีความอ่อนเยาว์ไม่มีประสบการณ์และอำนาจไปต่อรองกับนายจ้างมีโอกาสนายจ้างจะเอารัดเอาเปรียบลูกจ้างเด็กเพื่อประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจของนายจ้าง ซึ่งเป็นการพัฒนา รักษาคุณภาพของแรงงานประเทศไทยในอนาคต หากแรงงานเด็กได้รับความคุ้มครองอย่างเหมาะสม เป็นธรรมตั้งแต่เริ่มต้นเข้าสู่ตลาดแรงงาน

๕. ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้นผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๑) การกำหนดอายุขั้นต่ำของแรงงานเด็กสำหรับงานทั่วไปควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๔๔ ของกฎหมายคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ โดยกำหนดให้แรงงานเด็กที่มีอายุตั้งแต่ ๑๓ ปี แต่ไม่ถึง

^๒กรณีนายจ้างฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๔๗ มีระวางโทษเช่นเดียวกับการฝ่าฝืนมาตรา ๔๖ (มาตรา ๑๔๔ วรรค ๑)

๑๕ ปี สามารถทำงานที่มีความเหมาะสมและงานนั้นต้องไม่กระทบต่อการศึกษา โดยมีลักษณะเป็นงานเบาหรือเป็นงานที่เป็นประโยชน์กับตัวแรงงานเด็ก

๒) การกำหนดประเภทงานอันตรายสำหรับแรงงานเด็กควรกำหนดให้สถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงเป็นงานอันตรายที่ห้ามเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ทำงาน โดยควรศึกษารายละเอียดทางวิทยาศาสตร์อย่างชัดเจนแล้วจึงไปกำหนดว่างานประเภทนั้นเป็นอันตรายต่อสุขภาพเด็ก และควรกำหนดปริมาณของสารเคมีที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่แรงงานเด็ก เพื่อให้เกิดความชัดเจนและไม่เป็นการปิดกั้นโอกาสในการทำงานของแรงงานเด็กเกินไป

๓) การกำหนดชั่วโมงทำงานสำหรับแรงงานเด็ก ควรกำหนดชั่วโมงทำงานของแรงงานเด็กเป็นพิเศษ

๔) การทำสัญญาจ้างแรงงานเด็กเป็นหนังสือ โดยกำหนดให้มีการทำสัญญาจ้างแรงงานสำหรับแรงงานเด็กต้องทำเป็นหนังสือ เมื่อมีการบังคับให้ทำสัญญาจ้างแรงงานเป็นหนังสือนั้นจะต้องมีรายละเอียดที่ครอบคลุม ชัดเจน แน่นนอน

บรรณานุกรม

เกษมสันต์ วัลลววรรณ, *กฎหมายแรงงาน (รวมคำบรรยาย)*, (กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษา
กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, ๒๕๔๑)

เกษมสันต์ วัลลววรรณ, *คำอธิบายกฎหมายแรงงาน* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, ๒๕๕๖)

นิคม จันทรวีฑูร, *ประเทศไทยกับประมวลกฎหมายแรงงานระหว่างประเทศ,*

(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑)

International Labour organization. (๑๙๘๗) .Labour Protective Law in Asean.

James Adum. (๒๐๐๖). Children's Work in Cambodia. PP.II.

Unicef. (๒๐๑๒). Situation Analysis of Children in Myanmar.

Labour Law of Lao

Labour Code of Vietnam

Labour Standards Law of Japan

Labor Code of The Philippines

Labour Enactment of Brunei

Labour Standards Law of Japan

Labor Standards Act of Korea